

מיטל כץ מינרבו

הצמח הרגיש

בית האמנים ירושלים

2016

הצמח הרגיש, מיצב תלוי-מקום של מיטל כץ-מינרבו, מציע מבט רפלקסיבי על היבטים של מין ומגדר ומתבסס על מקורות השראה פואטיים וחזותיים מן המאה ה-19, לצד תמות מעולם המדע והבוטניקה. הגינה הביתית הוויקטוריאנית מופיעה כדימוי מרכזי בתערוכה, כמוקד המגלם בתוכו מרחב ביתי, כמו גם אתר נשי של תעסוקה, למידה והרחבת דעת. המוסרנות ששלטה בחברה הוויקטוריאנית, לצד ההפרדה המגדרית הנוקשה, הותירו את הנשים במרחב הדומסטי, כשבוטניקה וגינות נחשבו כעיסוקים נשיים ראויים ותרומתן של נשים לתחומים אלה הוכרה כערכה.

באנגליה של הזמן, הגינה משקפת את העניין הגובר בעולם החי והצומח הן בקרב אנשי מדע והן בקרב חובבים. למן המהפכה הדרוויניסטית – נקודת המפנה מן הפוזיטיביזם אל התצפית וירידה לשרש המינים – הגינה היא גם בבואה של האימפריה הבריטית, של שליטה באמצעות ידע, סיווג ומחקר. בעשורים שקדמו לכך, נקשרה הגינה לאתוס של אורח חיים רומנטי ונחשבה כאתר פואטי של התבודדות והרהור. בתערוכה נוגעת כץ-מינרבו במתח שבין האתוס המדעי לזה הרומנטי, והיא עושה זאת מן הקוטב הנשי כקידוד של חריגות ושל אחרות בחברה. מתוך כך משתקף המוטיב הציא-גותי, כגלגול של רגישות רומנטית שהודחקה.

כותרת התערוכה לקוחה מפואמה מאת המשורר האנגלי הרומנטי פרסי שלי (Shelley) "הצמח הרגיש" (1820). שלי מתאר יחסי אהבה הנרקמים בין אישה, "הליידי", ובין הצמח *Mimosa pudica* ("מימוזה ביישנית") שצומח בגינתה – זן הנחשב נדיר ורגיש למגע. אך בפואמה, כבמין היפוך מגדרי, הצמח הרגיש מקבל תכונות גבריות; התיאור האנתרופומורפי שלו כיצור מיני המגיב לסביבתו אופייני לתפיסה הרומנטית ומעלה מטאפורה כוללת על חיים ומוות: מותה של "הליידי", מותיר גן נטוש ומוזנח ואת צמח המימוזה, כשהוא שבור-לב.

מקור השראה נוסף לתערוכה הוא רישום פחם של האמן הצרפתי הסימבוליסט אודילון רדון (Redon), בשם *איש הקקטוס* (1881). רדון יצר את הרישום לאחר ביקור בתצוגה פומבית של קבוצת ילידים מטיירה דל פואגה (Tierra del Fuego) שבארגנטינה. "איש הקקטוס" של רדון, שבו דמות ילידית הנטועה בעציץ וראשה מצמיח קוצים, מתקשר לפחד מנסיגה אל אינסטינקטים ראשוניים, לצד כמיהה אלי פשטות אבודה.

כמבקשת לערוך ניסוי רעיוני במיצב תלוי-המקום, משלבת כץ-מינרבו בין שני מקורות ההשראה; היא מנסת את "איש הקקטוס" של רדון על מנת ליצור איש קקטוס משל עצמה, שאותו היא שותלת בגינה הוויקטוריאנית המבויתת במקומו של ה"צמח הרגיש".

בכך היא מערערת על סדרי עולם "טבעיים" לכאורה, ופוערת סדק במוסכמות תרבותיות-מגדריות. כשהיא מעקרת את "איש הקקטוס" מתכונתיו הגבריות ומרוקנת אותו מתכולתו, הוא נעשה לנשל, לקליפה –

אטריבוט של כוח ועוצמה, המסוגל להכיל את ה"אחר" כסמל של שונות וחריגות ולהעצימו בתוך מרחב של קונבנציות גבריות.

סך האלמנטים המרכיבים את המיצב כורכים יחד שורה של דיסציפלינות – מאמנות חזותית ובוטניקה ועד עיצוב אופנה – ומתעלים ערכים חזותיים ורעיוניים מן המאה ה-19. זהו עולם מקודד שמרכיביו נדמים כרוחות רפאים המוצגים לראווה – אובייקטים של תשוקה, מאופקים וטעונים-רגשית גם יחד, מספרים סיפור בלתי מפוענח המצטרף לנרטיב עכשווי של שונות ומגדר.